

**ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ
ТА АМЕРИКИ ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.»
В РЕАЛІЯХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Зубко О.

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри історії та археології
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Навчальний курс «Історія країн Європи та Америки ХХ – поч. ХХІ ст.» або «Історія країн Європи та Америки 3», що вивчається в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса студентами 4 курсу ОС «Бакалавр», спеціальності 032 «Історія та археологія», як очної, так і заочної форм навчання, має наступні хронологічні рамки: період з 1918 р. по теперішній час – 2024 р. Як влучно відзначають самі бакалаври, («війною починаємо –війною закінчуємо»), вивчення новітньої епохи в розвитку людської цивілізації, досить чітко ілюструє наступна схема: «Перша світова війна – Друга світова війна – «холодна війна» – російсько-українська війна як «битва цивілізацій»». І така заувага від студентів – досить слушна.

Ось вже другий рік поспіль, після аргументування початкової дати 1918 р. як найбільш прийнятної віхи відліку новітнього часу в історії людства, а згодом викладаючи послідовно події двадцятих, тридцятих, сорокових, п'ятдесятих, шістдесятих-вісімдесятих, дев'яностих, двохтисячних, у відповідь звучить прохання здобувачів зосередитися значно більше на самому понятті «війна» та поговорити про діапазон історичних поглядів на «війну» загалом. Отож, пристаючи на таку пропозицію студентів, (фактично, розпочинаючи діалог), мені як викладачу, доводиться послуговуватися доповіддю Яся Олексія Васильовича «Війна у проєкціях і конструкціях історичного часу», що була виголошена на засіданні Президії НАН України ще 8 лютого 2023 р. [1].

Розпочинаючи діалог, відштовхуємося зі студентами від розуміння війни в епохи стародавніх Греції та Риму, розмірковуючи про греко-перські війни та війну Афінін зі Спартою. Тобто, звертаємося до первісної традиції презентації війни: з одного боку як жажливого історичного явища, а з іншого – як початку нового циклу історичного життя, підкреслюючи, що на відміну від давньої Греції, в давньому Римі війна перетворилася на політичний капітал.

Кожна ж наступна епоха (середньовіччя та новий час) вирізнялася іншими типами воєн і задавала різні контексти для їх представлення, проте спільним при розгляді останніх було те, що будь-яка війна розглядалася як сплачування кривавої данини за переможний поступ.

Перелом у витлумачуванні поняття «війна» відбувся із завершенням Першої світової війни. Ця війна кардинально похитнула ідею «вічного поступу». І з того часу, тобто з 1918 р., війна уособлювалася вже виключно як «хвороба цивілізації», неодмінний діагноз її занепаду, на який, зокрема, вказувала, й українська політична еміграція: наприклад, про неминучість нової світової війни ще в 1921 р. писав український історик і публіцист Степан Теодорович Томашівський (1875–1930).

Друга світова війна в Європі та на Американському континенті розглядалась вже як травматичний або екстремальний досвід екзистенції історичної людини, а ще як соціокультурна катастрофа. Тоді як в Радянському Союзі, а нині на теренах росії й білорусі, Друга світова війна представлена у якості культу, міфообразу «Великої Вітчизняної війни» з канонізацією «великого російського народу» – «народу-переможця», «народу-вождя». Як викладач, наводжу для прикладу студентам сайт офіційного друкованого видання «Білорусь сьогодні» (колишнє видання «Белоруссия Советская»), яке доступне для прочитання і є яскравою ілюстрацією ворожої пропаганди, де 25 вересня 2024 р. в історичній рубриці розміщено матеріал журналіста Валентини Козлович про подвиг прикордонника Кіжеватова, що захищав Берестейську (Брестську) фортецю. Окремо в матеріалі Козлович наголошено на тому, що лейтенанта Андрія Кіжеватова (1907–1941), керівника 9-го прикордонного загону військ НКВС СРСР – героя Радянського Союзу – в російсько-білоруській військовій драмі «Берестейська фортеця» зіграв російський актор Андрій Мерзлікін. Чого варті тільки два речення зі статті: « *На іменній заставі (прикордонна застава «Брест» та музей Кіжеватова у Бресті – О. З.) та в музеї Мерзлікін порівнював своє обличчя з фотографією героя. Після виходу фільму стало очевидно, що попадання в образ виявилось стовідсотковим, і за цю роль актор навіть отримав нагороду ФСБ*» [2]. Тобто, раніше СРСР, а нині росія та білорусь, наслідують імперський культ перемоги та сили. Тому погоджуємося з резюме Олексія Яся: «Римські тріумфи назавжди стали символом і зразком представлення війни в імперській культурі. Військова ритуалізація політичної культури перетворилася на неодмінну складову всіх імперських проєктів. Цей аспект є дуже важливим для розуміння природи неоімперського проєкту сучасної росії» [3].

Закінчення Другої світової війни потягло за собою відразу й початок «холодної війни» (1945–1989) – планетарної двосторонньої

конфронтації СРСР і США та їх союзників на конкретній ідеологічній основі, яка характеризувалася боротьбою за сфери впливу і кризами, що ставили світ на грань глобальної війни з застосуванням ядерної зброї. Щодо причин «холодної війни», то їх безліч. Шукати їх слід, звертається увага студентів, в історичній, ідеологічній, політичній, економічній та психологічній сферах. Не варто, як це роблять деякі дослідники, зводити проблему до якоїсь однієї причини, наприклад, до політики держав у Східній Європі, або до специфіки економічного післявоєнного співробітництва, або до «німецького питання». Феномен «холодної війни» набагато складніший, ніж здається на перший погляд. Зосереджуємося на причинах планетарного характеру, як це часто роблять американські історики: 1) жовтні 1917 р. в Росії та розколу світу на дві полярні системи; 2) Другій світової війні та її наслідках, котрі зумовили боротьбу за сфери впливу; 3) появі атомної зброї.

І, врешті, відкладена російсько-українська війна. Чому відкладена? Ще в 1990-х американський політолог Самуель Гантінгтон (1927–2008) висунув концепцію зіткнення цивілізацій. Щоправда, він передбачав конфлікт між західним та ісламським світами, ризики російської-української війни він вважав мінімальними. На відміну від Гантінгтона, інший американський політолог Джон Міршаймер (1947 р.н.) – автор концепції Наступального реалізму – ще в 1993 р. оцінював ризики російської-української війни як цілковито реальні та закликав Київ зберегти ядерну зброю. (Російсько-українські «рахунки», нагадаємо, були закладені ще за доби Української революції 1917–1921 рр., а історичне коріння протистояння України з Московщиною є ще давнішим і сягає щонайменше 17 ст.). Проте, у світлі нинішньої війни росії з Україною тези Гантінгтона про нові цивілізаційні символи й культурні лінії демаркації видаються слушними.

Отож, у нинішніх військових реаліях і в реаліях вивчення навчального курсу «Історія країн Європи та Америки ХХ – поч. ХХІ ст.», російсько-українська війна – це війна за незалежність України. Бо вона, по-перше, пряма історична ретроспектива фінального акту багатовікової боротьби України за визволення контексті світової історії; по-друге, це екзистенційна війна або війна за право існування – «Має залишитися хтось один!»; й по-третє, на думку фахівців, ця війна є аналогію з війною за незалежність Сполучених Штатів 1775–1783 рр.

Література:

1. Ясь О. В. Війна в проєкціях і конструкціях історичного часу. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yas_Oleksii/Viina_u_projektsiiah_i_konstruktsiiah_istorychnoho_chasu_.pdf?PHPSESSID=dh

nso5th355r7b2vbhgo6tv5p3 (дата звернення: 14.09.2023). doi: <https://doi.org/10.15407/visn2023.04.062>

2. Козлович В. Имя пограничника Кижеватова носят родное село, теплоход, школы, улицы в беларуси и россии, застава в Бресте. URL: <https://www.sb.by/articles/imeni-kizhevato.html> (дата звернення: 25.09.2024).

3. Зіткнення цивілізацій. URL: <https://svit.kpi.ua/2023/03/30/%D0%B7%D1%96%D1%82%D0%BA%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9/>(дата звернення: 30.09.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-427-9-12>

АКАДЕМІЧНЕ ВИГОРАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В АСПІРАНТУРІ

Калініна А. В.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень,
інспектор з аспірантури*

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Стайшиса НАПрН України
м. Харків, Україна*

Життя сучасного українця сповнене значною кількістю викликів, що негативно можуть впливати на психологічний добробут і психічне здоров'я людей. Окрім різноманітних стресових ситуацій, все частіше у медіа просторі почали з'являтися поняття «емоційне вигорання», «професійне вигорання» тощо. Зважаючи на те, що саме по собі навчання в аспірантурі не виключає стресів, внаслідок їх тривалого накопичення в аспірантів може формуватися аналогічний процес – академічне вигорання.

У спеціалізованій літературі синдром вигорання частіше описується як патопсихологічний синдром, що характеризується загальним та емоційним виснаженням, зростаючим почуттям цинізму та втратою задоволення від власних досягнень у значущій сфері діяльності [1, с. 4].

У 2019 році Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) внесла синдром емоційного вигорання до Міжнародної класифікації хвороб та виділила три його основні симптоми: 1) сильне відчуття виснаження;